radinius datuojamas XVIII–XX a. Sklypo P dalyje aptikta keletas XVII a. radinių: barokinio laikotarpio plytų, spėjamo statinio liekanų, tačiau šio laikotarpio kultūrinis horizontas neišsiskyrė. Storiausias sluoksnis dirbtinai suformuotas centrinėje teritorijos dalyje, tvarkant aplinką šalia paminklo Z. Angariečiui vietos.

Žvalgymų metu nustatyta, kad vėlyvų perkasimų nepažeisti kultūriniai sluoksniai geriau išliko kasamos duobės PR dalyje. Š bei V dalis perkasta tarybiniais metais, tiesiant inžinerinių komunikacijų kolektorių. R bei ŠR dalyje kultūriniai sluoksniai apardyti XX a. stovėjusio 10x5 m dydžio pastato, nugriauto po karo. Vėliau šioje vietoje įrengtas paminklas Z. Angariečiui. Sklypo PR dalyje fiksuotas 1–1,45 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis, kuris intensyviausiai formavosi XIX –XX a. Pastebėta, kad šalia Kaštonų gatvės reljefas natūraliai kilo R–V kryptimi. Čia atsidengė XVII a. medinio (?) statinio, kuris galėjo būti nugriautas XVIII a., liekanos. Atkasta šio statinio moliu rišta rūsio V siena, ŠV ir PV kampas. Likusi pastato dalis užėjo už tiriamo ploto ribų. Rūsio patalpos plotis P–Š kryptimi siekė 3,4 m. Taip pat pavyko išskirti XVII a. kelio, vedusio, matyt, link Šv. Jokūbo bažnyčios, liekanas. Jis fiksuotas 0,7–1,2 m gylyje. Minėtas pastatas stovėjo kaip tik šalia šio kelio. Žvalgymų metu jokių radinių neaptikta.

SURVEY RESEARCH AT THE CORNER OF THE A. JAKŠTO–KAŠTONŲ STREETS

In 2004 the LII MTS expedition performed archaeological tests and surveys in the historical Lukiškės Suburb of Vilnius at the planned building construction site and in its vicinity. Testing the territory of 997 m^2 6 test pits with the total area of 16 m^2 were excavated, later the survey was performed. The investigation aimed to identify thickness and chronology of the cultural layer and the previous building patterns. At undisturbed locations a 0.5–1.2 m thick cultural layer dating to the 18th–20th century was established. In the southern part of the site remains of the 17th century wooden building were discovered, and layers of the road known from cartographic materials were investigated.

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI KALVARIJŲ G. SKLYPE 2

Linas KVIZIKEVIČIUS, Saulius SARCEVIČIUS

LII MTS ekspedicija atliko žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus Vilniaus senamiesčio Š dalyje, dešinėje Neries pusėje – istoriniame Šnipiškių priemiestyje. Sklypas išsidėstęs kairėje, Kalvarijų g. V pusėje, teritorijoje, iš R pusės apribotoje Kalvarijų gatve. Iš P pusės sklypas siejasi su XVIII a. pradžioje statytos Šv. Rapolo bažnyčios ir greta esančio vienuolyno ansambliu. Tarp jo ir sklypo yra pėsčiųjų takas, orientuotas V kryptimi ir vedantis į dabartinę centrinę universalinę parduotuvę bei „Lietuvos“ viešbutį. Praeityje šis kelias vedė į Ukmergę. Iš Š ir ŠR pusės sklypas ribojasi su namais 4, 6; iš V pusės – su automobilių stovėjimo aikštele. Sklypas yra netaisyklingos formos – į ilgį nusidriekęs P–Š kryptimi. Žemės paviršius nedidelėje kiemo dalyje užžėlęs menka žole, o didesnėje dalyje padengtas asfaltu ir šaligatvio plytelėmis.

Tyrinėjimai buvo atliekami sklypo kieme ir namo 2 patalpose. Siekta išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją bei buvusį užstatymą. Iki šiol sklypas archeologiškai ir istoriškai tyrinėtas nebuvo. Arčiausiai žvalgyta

tik Šv. Rapolo bažnyčios aplinkoje, į ŠR nuo jos (t. y. aukštutinėje kvartalo dalyje). 1972 ir 1976 m. darbų metu fiksuotas 1,1–1,8 m storio kultūrinis sluoksnis, į PV (žemumoje) – 2,5–4,4 m storio. Ataskaitose horizontai išskirti, tačiau nedatuoti ir neapibūdinti. Aptikta XVI–XVII a. archeologinė medžiaga (J. Racevičienė, Buv. Jėzuitų vienuolyno prie Šv. Rapolo bažnyčios Vilniuje vykdytų archeologinių tyrinėjimų 1972 m. ataskaita. 1972, *Vilniaus apskrities archyvas*, f. 5, b. 608; P. Tebelškis, Buv. Rapolo bažnyčios ir vienuolyno žem. korpuso Vilniuje, Ukmergės g. 6 geologinių tyrimų archeologinės priežiūros darbų ataskaita. 1976, *LIIR*, f. 1, b. 477; *Vilniaus apskrities archyvas*, f. 5, b. 1712). Prieš bažnyčios pagrindinį fasadą buvusioje kalvelėje aptiktas 1,2 m storio neaiškios chronologijos sluoksnis su palaidojimais (M. Černiauskas, Vilniaus kalnelio Dzeržinskio–Ukmergės g. sankryžoje stebėjimai-tyrinėjimai. 1952, *LIIR*, f. 1, b. 13).

2004 m. ekspedicijos metu įvairiose sklypo vietose buvo ištirta 10 bendro 37,76 m^2 ploto žvalgomųjų šurfų, rasti 1207 radiniai. Daugiausia aptikta XVII–XIX a. buitinės ir statybinės keramikos fragmentų, kaulo, stiklo, metalo dirbinių, viena XIX a. 2–4 dešimtmečių moneta. Įvairiose sklypo vietose fiksuoti skirtingos sudėties ir storio kultūriniai sluoksniai. Sklypo Š dalyje (šurfai 2–3) neperkastose vietose fiksuoti 70–90 cm storio kultūrinio sluoksnio horizontai, ankstyviausi datuojami XVII a. XVII–XVIII a. šioje sklypo dalyje stovėjo keli pastatai, iš kurių vienas neabejotinai buvo gyvenamasis. Centrinėje sklypo dalyje (šurfo 4 aplinka) neperkastoje vietoje fiksuotas iki 1,2 m storio kultūrinis sluoksnis, susiformavęs XIX a. pabaigoje – XX a. Teritorijoje tarp centrinės ir Š dalies, į R nuo šurfų 2–4 fiksuotas nuo 0,8 (šurfo 5 aplinka) iki 1,8 m storio (šurfo 1 aplinka) XIX a. pabaigos – XX a. mechaniškai bei nenatūraliai suformuotas sluoksnis. Sklypo R dalyje buvo kapinės (šurfų 5, 8–10 aplinkoje ir į P nuo šurfo 5, tarp jo ir šurfo 6). Kapų chronologija neaiški, tačiau stratigrafiniai duomenys rodo, kad tai gali būti XX a. atsitiktinė ir trumpalaikė žmonių laidojimo vieta. Sklypo P dalyje (šurfo 6 ir 7 aplinka) fiksuoti nuo 1,3 (šurfas 7) iki daugiau nei 3 m storio kultūriniai sluoksniai, susiformavę XVII–XVIII a. pradžioje.

Didžiausia archeologinė staigmena buvo pypkių gamybos dirbtuvių liekanos šurfe 6. Dar tyrinėjant viršutinius kultūrinio sluoksnio horizontus aptiktas vienos pypkės fragmentas ir neaiškios paskirties degto molio, apvarvėjusio ruda glazūra, gabalėlis su dviem spygliais-ragais. Tik žemesniuose horizontuose aptikus visą tokių radinių ir pypkių sankaupą, paaiškėjo, kad tai pypkių gamybinis brokas ir jų išdegimui bei glazūravimui skirtų matricų fragmentai. Praplėtus šurfo plotą, ŠR kampe buvo aptikta ir šių dirbinių išdegimo krosnies kameros dalis. Šios apvalios formos krosnies aplinkoje ir jos viduje surasta 5 tipų 132 pypkių fragmentai, per 500 matricų „ežių“ ir „spyglių“ fragmentų (žr. A. Čivilytė, L. Kvizikevičius, S. Sarcevičius, Die Pfeifenwerkstatt des 17./18. Jahrhunderts in Vilnius, *Knasterkpf*, 2005, Bd. 18, p. 63–66, 189–190). Didžiausią pypkių radinių grupę sudaro I tipo pypkės (49), antrą pagal gausumą grupę sudaro II tipo (15), kuris išskirtas į du pogrupius. Po 3 aptikta III ir V tipo pypkių fragmentų, IV tipo rastas tik vienas egzempliorius. Stratigrafiniai duomenys rodo, kad pypkės čia gamintos trumpą laiką XVII a. pabaigoje. Remdamiesi rašytinių šaltinių duomenimis, manome, kad dirbtuvės veikė ne ilgiau kaip iki 1703 m. Šiuo metu tai seniausias Rytų Europoje iki šiol žinomas pypkių gamybos centras. Pypkių gamybos dirbtuvių vietą – degimo krosnį ir jos aplinką, tikslinga įkomponuoti į planuojamus statinius ir eksponuoti.

SURVEY RESEARCH AT THE KALVARIJŲ STREET 2

The survey research at the historical Šnipiškės Suburb of Vilnius was performed by the LII MTS expedition. During the survey 10 test pits covering 37.76 m^2 in total were excavated, and 1207 finds were collected: fragments of the 17th–19th century pottery and constructional ceramics, bone, metallic and glass items. In various sectors of the site the cultural layer of different thickness and structure was established. Human burials of the 20th century, remains of the 17th century dwelling houses, and remains of the roaster of the late 17th century – year 1703 tobacco-pipes manufactory were discovered. Over 500 items and production glazing tools were found including matrixes, fragments of urchins as well as 132 pipes and their fragments (5 types could be distinguished).

ŽVALGOMIEJI TYRINĖJIMAI MALŪNŲ G. SKLYPUOSE 4, 6

Linas KVIZIKEVIČIUS, Saulius SARCEVIČIUS

2004 m. LII MTS ekspedicija vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrimus Vilniaus senamiesčio R dalyje – Užupio priemiestyje. Darbai vyko Malūnų g. sklypų 4, 6 kiemuose. Siekta išsiaiškinti kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją bei buvusį užstatymą. Abejuose kiemuose ištirta po 6 bendro 51,17 m^2 ploto šurfus, surasta 613 radinių.

Abejuose sklypuose fiksuotas 1,4–2,5 m storio XVI / XVII a. riba – XX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis. Įžemis sklype 4 aptinkamas nuo H_{abs} 95,30 m (įkasimo vietoje) iki H_{abs} 96,80 m lygio, sklype 6 – nuo H_{abs} 95,90 m iki H_{abs} 97,65 m lygio. Pirminio paviršiaus aukščio svyravimai rodo, kad iki prasidedant urbanizacijai sklypų 4 ir 6 aplinkoje, žemės paviršius buvo nelygus, su 0,5–1,5 m aukščio perkritimais, o XVII ir XVIII a. sklypuose vyko paviršiaus niveliaciniai ir lokalūs įgilinimo darbai. Stratigrafiniai duomenys rodo, kad pirminis intensyvesnis šio sklypo užstatymas datuojamas XVI–XVII a. riba, tačiau tarp buitinės keramikos pasitaikančios XIV a. pabaigos – XVI a. pirmosios pusės puodų šukės rodytų, kad tirti sklypai pradėti apgyventi jau šiuose laikotarpiuose. XIV–XVI a. pirmosios pusės kultūriniai horizontai veikiausiai buvo sunaikinti intensyvios XVII–XVIII a. urbanizacijos metu.

Malūnų g. 4 perkasimų nesuardytose vietose buvo fiksuotas 2,5–2,1m storio kultūrinis sluoksnis. Viršutinis apie 1,2–0,7m storio kultūrinis sluoksnis susiformavo vėlai, XIX a. pabaigoje – XX a. 1,3–1,7 gylyje visuose kastuose šurfuose stebimas XVII a. pirmosios pusės horizontas. Jam būdingi molio sluoksniai, kurie galėtų būti susiję su puodžiaus arba koklininko dirbtuvių veikla. Šią prielaidą patvirtintų į įžemį nuo šio horizonto įkastų statinių liekanos. Šurfe 3 aptikta statinio Š sienelė, kuri buvo mūryta lauko akmenimis su plytų kamša ir tvirtinta moliu. Mūro siena įkasta iki 1,4 m gylio nuo buvusio žemės paviršiaus. Turima tyrinėjimų medžiaga leistų tvirtinti, kad tai keramikos degimo krosnies fragmentai. Vienalaikiai, labai panašaus pobūdžio mūro fragmentai atkasti ir šurfe 5. Tam pačiam laikotarpiui priskirtina šurfe 2 fiksuota kalkių duobė. Kiti žvalgomųjų tyrinėjimų metu rasti statinių kontūrai daugiausia priskirtini XVIII–XX a.

Identiški stratigrafiniai duomenys fiksuoti Malūnų g. 6 kieme. Kultūrinio sluoksnio storis